

ATELJÉN 2022

Hur får vi till den rätta mixen mellan stat och marknad?

*Klimatkrisen kan inte lösas av marknaden eller staten på egen hand.
Endast genom samverkan har vi en chans att ställa om. Att få till den rätta
mixen mellan privat och offentligt har aldrig varit viktigare.*

I januari 2022 förkunnade *The Economist* den stora statens återkomst. Undra på det. För att möta pandemin sjösattes historiska räddningspaket. I Europa kompenserades företag för att inte varsla anställda. I USA skickade kongressen kontanter direkt till folket.

Parallellt har regeringar i land efter land lanserat stora statliga initiativ för att möta vår tids avgörande utmaningar: klimatkrisen, grasserande ojämlikhet, den ekonomiska konkurrensen från auktoritära stater som Kina och Ryssland. Joe Bidens "Made in America"-kampanj är ett exempel, EU:s "gröna giv" ett annat.

Har man hjärtat till vänster, tycker man detta är utmärkt. Mer stat betyder mindre marknad, mer omfördelning och mer demokratiskt inflytande. Är man marknadsliberal, betraktar man det snarare som en katastrof. Mindre marknad betyder mer stat, mer styrning och mindre ekonomisk frihet.

Men detta motsatsförhållande är i själva verket ett förlegat sätt att tänka kring hur staten och marknaden interagerar i en modern ekonomi.

För att förstå varför måste vi backa bandet till finanskrisen 2008, som helt förändrade hur vi förstår och hanterar så kallat "fria marknader".

ATELJÉN 2022

Lite förenklat kan man säga att finanskrisen rymde tre överlappande kriser i en. Det var en *ekonomisk kris* som tvingade regeringar att gripa in för att förhindra omfattande social utslagning. Det var en *förtroendekris* som raserade tilliten till politiska och ekonomiska eliter i väst, men också tilltron till den västerländska modellen i andra länder – framför allt Kina som slog in på en mer auktoritär väg. Och det var en *intellektuell kris*. Trossaten att marknader reglerar sig själva visade sig ju vara felaktig samt bevisligen mycket destruktiv. Den renodlade marknadsliberalismen har egentligen aldrig hämtat sig.

Ortodoxa marknadsliberaler invänder ibland att finanskrisen i själva verket har sin förklaring i *för mycket statligt mixtrande med marknaderna* – främst i form av subventionerade bostadslån som ledde till en bubbla i USA. Det är ett felslut; det var avregleringarna av finanssystemen som omvandlade den amerikanska bolånebubblan till en global ekonomisk kris.

Likafullt rymmer invändningen en viktig, om än ofrivillig, insikt: Det finns strikt talat inga fria marknader. De skapas och upprätthålls alltid av normer, regler och lagar. Staten är ständigt närvarande.

När man har greppat det, blir den relevanta frågan inte längre huruvida vi ska ha mindre stat och mer marknad, eller omvänt, mer stat och mindre marknad – utan *hur staten och marknaden bör komplettera varandra* för att uppnå hållbart välstånd för så många som möjligt.

Nyckelfrågan här är alltså inte om staten ska vara stor eller liten – det finns många länder med stor stat och välfungerande marknader (Sverige, Danmark) och många där staten är liten men marknaderna fungerar dåligt (Bolivia, Kamerun). Nyckelfrågorna är snarare *vad staten gör, hur bra den gör det och hur vi får till den bästa mixen mellan privat och offentligt*.

ATELJÉN 2022

I sin bok *The Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism* presenterar den italienska ekonomen Mariana Mazzucato en konkret modell för hur detta kan gå till. Hon börjar uppifrån. Utmaningen – Klimathotet? Ojämlighet? Cancer? – identifieras för att därefter omsättas i ett *övergripande men konkret, mätbart "uppdrag"*. Analogin hon lutar sig mot är månlandningen. USA bestämde sig på 1960-talet för att skicka en människa till månen, kosta vad det kosta vill! En lång rad myndigheter och privata aktörer involverades för att lösa olika "delproblem" inom ramen för den större visionen.

I dag möter vi klimathotet på samma sätt. Parisavtalet, den svenska klimatlagen och riksdagens klimatmål har omsatt "utmaningen" i ett "uppdrag": Sverige ska ha noll nettoutsläpp till 2045, samt uppfylla etappmål 2030 och 2040. Ett stort och överlappande omställningssamarbete pågår i privat och offentlig sektor, bäst fångat av de branschspecifika "färdplaner" som svenska företag har tagit fram under ledning av Fossilfritt Sverige.

Klimatkrisen kommer inte att kunna lösas av marknaden eller staten på egen hand, detta vet vi. Endast genom samarbete på olika nivåer och i otaliga konstellationer har vi en chans att nå målet. Att få till den rätta mixen mellan offentligt och privat har aldrig varit viktigare.